

EUROPEAN FORUM OF LESBIAN, GAY
BISEXUAL AND TRANSGENDER
CHRISTIAN GROUPS

BARCELONA 2010

TAULA RODONA 25/6/2010

Deconstruir el patriarcat per construir el Regne de Déu dels Drets humans LGBT?

Ramon M. Nogués: DECONSTRUIR EL PATRIARCAT PUNT DE VISTA DE L'ANTROPOLOGIA BIOLÒGICA.

1. Patriarcat : un tipus de relacions de gènere en relació a la diferència sexual

Entenc el patriarcat com la descripció d'un tipus de relacions entre les persones que s'estableix a partir de la dominància sistemàtica i injustificada de l'home sobre la dona i la valoració preferentment positiva d'allò que és considerat típicament masculí enfront del que es considera típicament femení. Avui hi ha una convicció estesa i justificada que això és fruit d'una visió esbiaixada de la realitat i de com cal organitzar la convivència. Per tant, cal deconstruir aquest "esbiaix". Com que no es tracta "d'engegar-ho tot enlaire" sense cap més criteri que el canvi, intentaré exposar en què es basa el patriarcat en tant que una conseqüència esbiaixada de la diferència sexual, per a veure, des de l'antropologia biològica, com cal articular la diferència sexual humana amb l'imperatiu ètic de la igualtat, i quines cauteles demana això.

2. La sexualitat una de les "tres potes" essencials a l'equilibri del tamboret de la vida.

La vida està plantejada primàriament a través d'una informació genètica que es desplega en dimensions múltiples, successives i integrades que donen lloc a morfologia, fisiologia, conducta etc. Dels animals. El manteniment de la vida requereix unes conductes bàsiques imprescindibles per a la supervivència. Aquestes conductes estan regulades per un hardware neural (basat fonamentalment en l'hipotàlem en els vertebrats, mamífers, primats...) que assegura que aquestes conductes es realitzin sense comprometre la supervivència que garanteixen. Les tres conductes bàsiques que garanteixen imprescindiblement l'equilibri del tamboret de la vida són: a) la defensa i protecció de l'individu enfront dels riscos que planteja l'ambient; si hom no sap garantir això, el risc de no sobreviure seria excessiu; b) l'alimentació, sense la qual queda compromesa directament la vida individual; i c) la sexualitat que en la majoria d'espècies vivents és el mecanisme bàsic de la reproducció; sense ella el futur de l'espècie queda compromès.

La regulació de la diferència sexual és un dels aspectes més brillants i variats que presenta el desplegament de la vida al llarg i ample de tot el ventall evolutiu. El seu estudi és d'una finor i complexitat astoradora i crida l'atenció la immensa disponibilitat d'energia i estratègies que la vida desplega en aquest aspecte. Això fa pensar, ja des de Darwin que la sexualitat respon a uns mecanismes de selecció específics que Darwin mateix va plantejar i que avui encara es discuteixen vehementment.

Des del punt de vista tècnic en la naturalesa hi ha dos sexes i amb matemàtiques evolutives es demostra que no n'hi pot haver més de dos. En canvi hi pot haver més de dos classes de individus d'acord amb les característiques sexuals que exhibeixen (monosexuals d'un o altre sexe, hermafrodites estables o canviants segons diversos criteris biològics, sexes no

EUROPEAN FORUM OF LESBIAN, GAY
BISEXUAL AND TRANSGENDER
CHRISTIAN GROUPS

BARCELONA 2010

reproductors etc.) Tot això depèn de quina espècie estem considerant i no es pot generalitzar mai d'unes espècies a altres.

3. Els humans tributaris, com qualsevol altre vivent del gran marc de la sexualitat en la vida. Quins són els elements biològics que condicionen la sexualitat.

La sexualitat és un programa general de la vida que de cap manera és una particularitat humana. Vol dir que tot i que els humans li donem, com a tot, originalitat, la gran arrel de la sexualitat vital respon a una planificació biològica general en la naturalesa.

En la majoria de vertebrats, mamífers i primats – i per tant en els humans – la regulació de la diferència sexual es basa en una diferència cromosòmica de gruix. Mascles i femelles es diferencien per un cromosoma. Això és una diferència radical i molt important. Sabem bé que significa tot un cromosoma de diferència. En la parella sexual l'home és XY i la dona XX. Des del primer moment del seu origen biològic l'ésser humà està sexualment classificat d'una forma clara exceptuant sempre uns marges de variabilitat en la distribució estadística, variabilitat que es manifesta diferencialment segons el nivell que considerem (genètic, morfològic, conductual etc).

De fet, en l'espècie humana l'única diferència clara que permet agrupar coherentment els humans a partir d'elements biològics en dos conjunts clars és la diferència sexual. Totes les altres (p. ex. color de la pell, dimensions del cos, capacitat intel·lectuals etc) són molt discutibles i difícils d'establir. En el cas de la sexualitat qualsevol cèl·lula nucleada de l'organisme permet una classificació clara com a masculina o femenina, llevat d'alguns casos poc freqüents , que habitualment són patologies cromosòmiques.

Aquesta indiscutible diferència genètica es manifesta també d'una forma bastant clara en molts aspectes morfològics i fisiològics objectivables, també en alguns aspectes de la construcció cerebral i conductual. El cervell està moderadament diferenciat d'acord amb el sexe, com ho estant moltes altres estructures (p.ex. el sistema cardiovascular sembla que té una protecció per part dels estrògens en les dones). Aquesta diferenciació cerebral és però molt menor que la que es dona p. ex. en els òrgans sexuals. En cap cas es pot parlar d'una diferència que autoritzi a parlar de forma absoluta de millor o pitjor. La conducta però i les capacitats mentals responen molt menys a la diferència a com ho fa la genètica o certs aspectes de la fisiologia (p. ex. la irrigació hormonal). Això vol dir que no es pot fer una classificació diferencial de les conductes sexuals amb la claredat que es pot diferenciar la genètica sexual. Com més s'allunya de la biologia un determinat paràmetre, més àgil i flexible es manifesta. Així per exemple les conductes emocionals semblen tenir una dependència de la diferenciació sexual una mica més intensa que les conductes que depenen principalment del raonament. Probablement no hi ha cap realitat biològica que es pugui declarar absolutament no dependent de la diferenciació sexual. Al cap i a la fi els animals són de forma importantíssima, biologia, i el món mental és també molt dependent del cervell que és una viscera.

4. En general en vertebrats, mamífers i primats és freqüentíssim un cert domini masculí en els camps de les relacions socials, alimentàries o jeràrquiques.

En el món animal els mascles solen manifestar una certa superioritat respecte de les femelles en l'ús de la força. Això és degut a la seva major potència muscular i segurament una disponibilitat més forta respecte de la força utilitzada en la competició, la defensa del territori etc. Aquesta potència física està relacionada amb la testosterona que presenta una eficàcia en la creació de massa muscular i probablement també en l'orientació de les formes d'agressivitat en la conducta. És clàssic en el darwinisme, com s'ha dit, l'estudi de l'anomenada selecció sexual que es considera una font de manteniment de la diferència sexual a través de la

EUROPEAN FORUM OF LESBIAN, GAY
BISEXUAL AND TRANSGENDER
CHRISTIAN GROUPS

BARCELONA 2010

selecció de factors diferenciadors. Les femelles estan particularment preparades per a les funcions reproductores per a les que exhibeixen competències molt específiques i eficaces. Aquest tipus de consideracions són bastant generalitzables encara que no absolutes, en el món dels mamífers i primats.

5. L'originalitat humana i els valors d'igualtat.

En el cas dels humans ens trobem amb una clara originalitat respecte del món animal, deguda a la ment, el raonament, la consciència i la cultura. Això, no obstant, no anul·la les dependències de la biologia que segueixen naturalment influenciant fortament. Per exemple en la nutrició modifiquem moltes coses però seguim ingerint i digerint amb models animals molt clàssics. En el cas de les conductes relacionals, els humans depenen molt de l'elaboració de valors. Això és especialment clar en el que fa referència l'ús de la violència, la repartició dels recursos i naturalment les relacions entre individus i concretament en la relació entre sexes. De forma tradicional han dominat els homes en les relacions humanes. Això ha estat degut a moltes coses però en destaquen dues : l'ús de la força i la violència en l'ordenament de la societat (en aquesta estil, guanyen els homes) i el fort condicionament reproductor que ha marcat la vida de la dona fins fa poc.

L'ús de la força com a recurs social afortunadament va disminuint. També ha disminuït molt la dependència reproductora de la dona pel fet de la disminució de la mortalitat infantil i de la taxa reproductora, com a resultat de la generalització de la sanitat en el període de la transició demogràfica. Com a resultat conjunt del canvi dels dos paràmetres, la presència de la dona en la societat s'ha normalitzat afavorint el reconeixement de la igualtat i la participació social plena. Això naturalment representa una situació molt favorable a la deconstrucció del patriarcalisme. El valor de la igualtat, proclamat per moltes grans tradicions, destacadament per la tradició evangèlica, ha pogut instaurar-se més clarament, entre altres raons per la iniciativa que en aquest punt han portat endavant societats que, tot i ser secularitzades, s'han inspirat en la seva tradició cristiana i l'han aplicat a la pràctica. (El món anomenat occidental en general).

6. Els valors d'igualtat, proposició típica del món evangèlic i NT.

Efectivament la proposta d'igualtat que superi les diferències és clarament expressada en el Nou Testament encara que històricament no s'hagi portat a la pràctica. Tenint present la contextualització històrica, no hi ha dubte que els textos cristians originals i el que es coneix de la història corresponent, manifesten una promoció de igualtat social dels sexes bastant sorprenent per a l'època. Aquesta proposta que havia d'haver estat ampliada i desplegada en la societat que es va definir com a cristiana, no es va mantenir tant viva, i fins i tot avui en què la societat és clarament sensible als criteris de la igualtat en la dignitat dels sexes, l'Església catòlica destaca com a institució que discrimina en funció del sexe. Altres esglésies cristianes han fet passos més decidits en aquest sentit.

7. Com articular la igualtat amb la riquesa de la diferència. (La diferència és l'enriquiment de la vida, com resulta evident en l'ecosfera)

El patriarcat representa un plantejament asimètric de les relacions humanes en favor dels homes. El seu replantejament implica la necessitat de poder articular la diferència (en aquest cas la sexual) sense negar-la, i a la vegada evitar tota consideració de superioritats o inferioritats.

La diferència és una riquesa en tots els àmbits i la por a la diferència, també en tots els àmbits, ve del temor que a la diferència se li assigni superioritat. P. ex en ecologia i biodiversitat la diferència és el gran tresor. La bellesa del desert (estic pensant en el desert del sud d'Argèlia,

EUROPEAN FORUM OF LESBIAN, GAY
BISEXUAL AND TRANSGENDER
CHRISTIAN GROUPS

BARCELONA 2010

patrimoni universal), no solament no és cap amenaça a la bellesa de la selva amazònica, posem per cas, sinó que és la garantia del mutu contrast. El mateix passa amb la biodiversitat en general ¿Quin avantatge trauríem de què animals i plantes fossin iguals? En el sexe, ¿quina riquesa suposaria suprimir la diferència sexual?. Es tracta doncs òbviament d'equiparar la dignitat de les diferències.

Pel que fa a la diferència biològica, se n'ocupa la biologia. Alguna intervenció cultural hi pot haver. P. ex. l'ús desproporcionat d'estrògens o "estrogens-like" en la naturalesa pot alterar l'estructuració biològica del sexe (és coneguda l'observació feta al Tàmesi de com els peixos alteraven la constitució sexual degut a les restes de píndoles anticonceptives abocades al riu per l'orina de les dones que en prenen i era evacuada per les clavegueres). Aquestes intervencions però són desestructuradores.

Pel que fa a la diferència d'experiències i conductes, crec que cal no solament conservar-les sinó també qualificar-les, evitant molt rigorosament que es converteixin en privilegi o menyspreu per a ningú. És difícil comentar en concret cada paràmetre perquè tots han servit històricament per menysprear la dona, i molts només de citar-los ja tothom tem cap a on anirà la consideració i la proclamació de la superioritat masculina. És freqüent comentar per exemple que els homes solen tenir una major capacitat d'orientació en l'espai (que seria un registre neurològic gravat en el "disc dur" per la seva mil·lenària o milionària dedicació a la caça) mentre que les dones s'orientarien millor i serien molt més hàbils en els espais propers (per la seva mil·lenària o milionària dedicació a les distàncies curtes). Però en dir això tothom suposa que s'acabarà recomanant que els homes vagin a l'espai públic i les dones a la llar, oblidant que en els dos espais cada estratègia te avantatges i inconvenients, i que els dos sexes han de treballar junts en espais comuns Això passa de moment en qualsevol consideració, raó per la qual cal ser molt cautelós en les observacions concretes. Una cosa similar passa si tenim present que les dones (com totes les femelles de mamífers) tenen una habilitat espectacular en la cria dels més petits, però sembla que si es comenta aquest aspecte s'està defensant que els homes poden prescindir de fer de pares quan els hi toca. El criteri seria fer les coses tots junts aportant cada u la seva peculiaritat no solament sexual sinó també en tots els altres dominis socials.

8. Una tasca pendent : elaborar constantment unes relacions humanitzadores.

Humanitzar és la prolongació cultural de la hominització (procés evolutiu d'arrel biològica). Aquesta humanització del homínids necessita una doble activitat:

- a) esforç individual per a que els impulsos més primaris d'arrel més animal (agressivitat física, estructures jeràrquiques biològiques, imposició de pressions sexuals arcaiques etc) puguin ser modulades pels aspectes més elaborats de la ment humana, referits a les elaboracions més pròpies del lòbuls frontals, aspectes en els que compten els valors com la igualtat, la relació basada en el respecte i el diàleg, les estructures relacionals participatives i transversals i el respecte a la consciència personal.
- b) esforç social per a què els ambients educatius i culturals responguin als valors citats. Això significa que els criteris educatius, els media, les opinions dels responsables socials, les estructures organitzades de les societats etc. manifestin i expressin aquests valors, evitant les contradiccions flagrants. No te gaire sentit per exemple dir que la nostra societat és socialment igualitària mentre els diaris més prestigiosos publiquin cada dia els llistats del mercat femení de la prostitució.

EUROPEAN FORUM OF LESBIAN, GAY
BISEXUAL AND TRANSGENDER
CHRISTIAN GROUPS

BARCELONA 2010

Són les persones concretes i tota la societat els que s'han de comprometre amb gust en la tasca de generar respecte i igualtat, tenint present que aquesta tasca mai no "està ja feta i acabada" sinó que cada generació ha de prendre el testimoni i mantenir l'esforç. Quan es dona per acabada la feina de regulació humanitzadora de la infraestructura biològica que ens genera i manté , correm sempre el risc de què es reinstaurin els mecanismes arcaics ama les seves dependències dels aspectes més "animals" que hem heretat per evolució.